

Саморегулювання медіа: правила для нової реальності

**Спільні напрацювання учасників семінару,
проведеного КЖЕ та Програмою
підтримки ОБСЄ для України**

Червень 2025

Вступ

Те, чого ми навчилися і навчимося у перебігу повномасштабного спротиву російській навалі, обов'язково стане в пригоді в мирний час. Чи буде легше – невідомо. Але всім навичкам, здобутим зараз, знайдеться застосування в українському суспільстві, що постане після і внаслідок перемоги. Тому Комісія з журналістської етики і нині докладає зусиль для вдосконалення та узгодження стандартів професії. Навчатись потрібно ще й тому, що надто багатьох з нас забрала з життя російська агресія, тому бути кваліфікованими і різноманітними – наша функція, що здатна бодай до якогось ступеню залагодити наслідки втрат.

КЖЕ та Програма підтримки ОБСЄ для України провели семінар «Саморегулювання медіа: правила для нової реальності», під час якого обговорили важливі аспекти регулювання, співрегулювання та саморегулювання в медіа. Обговорювався міжнародний та український досвід підвищення якості контенту медіа за допомогою саморегулювання, співрегулювання та державного регулювання. Підкреслювалася важливість розуміння специфіки та сфери відповідальності кожного з цих процесів.

Голова Комісії з журналістської етики Андрій Куликов: «Важливим результатом та доробком цього семінару є висновки та рекомендації, що їх сформулювали учасники. Ці напрацювання переконливо свідчать про те, що тема семінару є надважливою на сучасному етапі розвитку журналістики в Україні. Ключові промовці детально та системно представили всі аспекти та шляхи вирішення проблем. В свою чергу, учасники семінару, які представляли 25 різних медіа - як загальнонаціональних, так і місцевих (в тому числі з прикордонних та прифронтових регіонів України) - ділилися власним досвідом роботи в умовах війни і обговорювали складні проблеми, які виникають, пропонували своє бачення. Думаю, ці рекомендації будуть корисними для всіх українських медіа, можуть використовуватися у щоденній роботі журналістів та редакцій».

Висновки та рекомендації

Міжнародний досвід свідчить, що саморегулювання необхідне медіа як важлива альтернатива надмірному державному регулюванню та спробам запровадження цензури. В більшості цивілізованих країн питання якості контенту та відповідальності перед аудиторією належать до компетенції органів саморегулювання, які існують у різних формах, але завжди керуються базовими документами на кшталт Кодексу Етики.

В умовах війни в Україні усвідомлення відповідальності та саморегулювання набувають особливої ваги.

Якісна журналістика, правда – на противагу брехні і маніпуляціям – є великою цінністю, від них залежить не тільки інформування, а також життя, стійкість та ментальне здоров'я суспільства.

Права журналістів, захист їхнього життя та забезпечення права на професійну діяльність – важливий спектр питань, якими займається Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова. Члени Комітету відкриті до діалогу.

Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення отримала новий інструмент роботи з українськими медіа: систему співрегулювання. Це новація в Законі України про медіа, але впровадження цієї системи забезпечить більш тісну взаємодію медіа з регулятором, взяття медіа на себе певних зобов'язань, більш активну участь у встановленні правил, зменшення випадків порушень та покарань.

Різниця між роботою органів співрегулювання (ОСР), КЖЕ і інших етичних ініціатив в тому, що ОСР створює обов'язкові для медіа кодекси, які затверджує Нацрада, тоді як КЖЕ відстоює і просуває добровільні етичні стандарти без юридичного важеля.

Орган співрегулювання не надає висновків про етичність або неетичність матеріалу або про дотримання журналістських стандартів: це може зробити лише орган саморегулювання, як, зокрема, КЖЕ.

Поява інструментів штучного інтелекту – новий виклик для медіа. І коли журналісти та медіа використовують ці інструменти у своїй професійній діяльності, важливо не порушувати певних етичних правил. (КЖЕ роз'яснює це в своїх рекомендаціях та публікаціях).

Процес саморегулювання в Україні триває, але роль, значення та мандат Комісії з журналістської етики не для всіх є зрозумілими. У фокусі КЖЕ не є ні примус, ані покарання журналістів та медіа. Головна місія КЖЕ – сприяння збільшенню кількості якісних публікацій в медіа завдяки дотриманню вимог Кодексу етики професійного журналіста та захист аудиторії від маніпуляцій та порушення прав.

Для просування та популяризації ідеї саморегулювання в Україні важливу роль мають публічні дискусії, які пояснюють суть та важливість саморегулювання для створення якісного медійного середовища та зростання рівня довіри до медіа і журналістів.

Саморегулювання є необхідним і корисним не лише для суспільства, воно допомагає медіа і журналістам зміцнювати власну репутацію та підвищувати рівень довіри. А довіра аудиторії – найвища цінність для медіа. І в складних умовах війни може сприяти виживанню та життєздатності редакції.

Процес саморегулювання має різні форми та формати. Але головне в цьому – свідома участь кожного і кожної, усвідомлення власної відповідальності. Тому принцип «не нашкодь» має стати головним у роботі журналістів та медіа сьогодні.

Саморегулювання в Україні буде працювати ефективно тоді, коли критичне число журналістів та редакцій стануть амбасадорами цього процесу.

Журналістська освіта набула зараз ще більшого значення, оскільки відбувається зміна генерації у медіа. Тому школи журналістики потребують підтримки та методичної допомоги.

Колективні напрацювання журналістів – учасників семінару у вигляді тез подаємо нижче.

- ➔ Саморегулювання, а так само співрегулювання та регулювання, мають різні сфери впливу, можливості та ролі. Важливо використовувати їх усі за призначенням
- ➔ В процесі саморегулювання головне – готовність медіа взяти на себе відповідальність за зміст та якість інформації, за дотримання стандартів та служіння інтересам аудиторії
- ➔ Військова тематика, висвітлення війни, вимагають додаткової уваги, але при цьому так само мають спиратися на важливу соціальну роль медіа, дбати про довіру аудиторії
- ➔ Роль медіа сьогодні має надзвичайну важливість для українців, у тому числі тому що суспільство є травмованим. Тому важливо і говорити правду, і згуртовувати, і при цьому не травмувати додатково до того, що і без того має місце
- ➔ Є запит на ефективні інструменти взаємодії журналістів та влади. Приклад – обговорення щодо цензури, тобто меж «офіційної інформації» та «заборонених моментів»
- ➔ Війна триває, і дуже важливо бути чесними зі своїми аудиторіями. Так, потрібно допомагати людям бути згуртованими, але не менш важливо бути чесними з ними-Бути критичними до влади не означає лише вказувати на недоліки. Це також і показувати рішення, якщо вони існують
- ➔ Є сенс оголошувати, що штучний інтелект використаний. Аудиторія має знати це, але використання ШІ має допомагати медіа підвищувати якість матеріалів
- ➔ Важливо тримати фокус на тому, щоб, заробляючи, не порушувати стандарти. Мова про «екологічний заробіток».

- ➔ Те саме про заголовки – прагнучи зробити їх «клікабельними», важливо дбати про довіру, не травмувати аудиторію
- ➔ Питання журналістської освіти є окремим важливим напрямком, бо багато сьогоdnішніх студентів-журналістів працюють в медіа. Підвищення якості їхніх знань та навичок, відповідно, є важливим для якості сьогоdnішніх медіа – саме сьогоdnішніх, а не завтрашніх
- ➔ Редакційні політики мають створюватися редакціями власноручно, а не копіюватися з інших, бо це документ, який редакція створює для своєї роботи, а не для когось
- ➔ Впровадження можливості «поскаржитися на публікацію», гендерних політик, політики з використання штучного інтелекту, редакційних політик – є цінністю та можливістю для редакцій. Це демонструє відповідальне ставлення медіа до змісту, готовність до діалогу з аудиторією, підвищує репутацію та рівень довіри
- ➔ Є запит на обмін інформацією між учасниками семінару, на продовження обміну досвідом
- ➔ Є згода на спільні зусилля для донесення інформації про події в Україні до світу, адже існує дефіцит і запит на таку інформацію різними мовами – не тільки англійською, а також німецькою, французькою, італійською, іспанською, арабською, китайською тощо

Цей досить довгий список, звісно, не є вичерпним. Щодня в фокусі нашої уваги опиняється те, про що напередодні й не думали, а якщо і думали, то сумнівались – чи воно на часі. Такі несподіванки траплятимуться і після повернення до мирного життя, а найбільшою несподіванкою може бути те, що несподіванок раптом не буде. Та не тішмо себе цією звабливою надією. Готуймося до бездоганної роботи за професійними стандартами та етичними принципами галузі. Регулюймо галузь власними зусиллями, бо саме ті, хто працюють в нашій галузі, знають її найкраще. Отже, здатні запропонувати найкращі рішення. Докладімо зусиль до втілення тих рішень з урахуванням того, з ким можна і потрібно співпрацювати у виконанні цього важливого і захопливого завдання.